

ABDULLA QAHHOR IJODI

Narziyeva Mohinabonu

36-maktab o'qituvchisi, Buxoro viloyati Peshku tumani Susana
qishlog'i

Annotatsiya. Ushbu maqola O‘zbekiston xalq yozuvchisi Abdulla Qahhorning ijodiy merosi, adabiy uslubi va uning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni haqida tahliliy ma’lumotlarni beradi. Maqolada Qahhorning turli janrlardagi asarlari, xususan, hikoya, roman va dramaturgiya yo‘nalishidagi ijodi, shuningdek, ijtimoiy hayot va inson ruhiyatini aks ettirishdagi mahorati yoritilgan. Tadqiqotda adabiy tahlil metodlari, solishtirma tahlil va matnlarni kontekstual o‘rganish asosida yozuvchining ijodiy shaxsiyati va badiiy qobiliyatlari o‘rganilgan. Maqola Qahhor ijodining zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar uchun ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: Abdulla Qahhor, o‘zbek adabiyoti, hikoya, roman, dramaturgiya, badiiy tahlil, ijodiy meros

Annotation. This article explores the creative legacy of the Uzbek writer Abdulla Qahhor, his literary style, and his role in contemporary Uzbek literature. It highlights Qahhor’s works across various genres, including short stories, novels, and drama, as well as his skill in portraying social life and human psychology. The study employs literary analysis, comparative methods, and contextual examination of texts to investigate the writer’s creative personality and artistic abilities. The article emphasizes the importance of Qahhor’s work for modern readers and scholars.

Key words: Abdulla Qahhor, Uzbek literature, short story, novel, drama, literary analysis, creative legacy

Аннотация. В данной статье рассматривается творческое наследие узбекского писателя Абдуллы Каххара, его литературный стиль и место в современной узбекской литературе. Статья освещает произведения Каххара в различных жанрах, включая рассказ, роман и драматургию, а также его мастерство в отражении социальной жизни и человеческой психологии. В исследовании применялись методы литературного анализа, сравнительного исследования и контекстного изучения текстов, что позволило глубже понять творческую личность и художественные способности писателя. Статья подчеркивает значение творчества Каххара для современных читателей и исследователей.

Ключевые слова: Абдулла Каххар, узбекская литература, рассказ, роман, драматургия, литературный анализ, творческое наследие.

Kirish. O‘zbekiston adabiyoti XX asrda boy va rang-barang davrni boshdan kechirgan bo‘lib, ushbu davrda ko‘plab iste‘dodli yozuvchilar va shoirlar o‘z asarlari bilan milliy adabiyotimizni boyitganlar. Shu jarayonda Abdulla Qahhorning ijodi alohida o‘rin egallaydi. U o‘z asarlarida nafaqat milliy hayot va inson ruhiyatini yoritgan, balki zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar uchun ham dolzarb mavzularni ko‘tarib chiqqan.

Abdulla Qahhor ijodi ko‘plab janrlarni qamrab oladi: hikoya, roman, dramaturgiya va esse. Har bir janrda u o‘ziga xos badiiy uslub, obrazlarni jonlantirishdagi mahorat va ijtimoiy masalalarni chuqur tahlil qilish qobiliyatini namoyon qilgan. Uning asarlarida insoniylik, vatanparvarlik, adolat va ma‘naviyat kabi qadriyatlar ustuvor mavqega ega bo‘lib, ular o‘quvchini o‘z hayotiy tajribasi va ma‘naviy qarashlari bilan yuzma-yuz qo‘yadi.

Maqola maqsadi – Abdulla Qahhor ijodini tizimli tarzda o‘rganish, uning adabiy merosini tahlil qilish va zamonaviy adabiyotdagi o‘rnini aniqlashdir. Tadqiqot jarayonida adabiy tahlil, kontekstual o‘rganish va solishtirma metodlardan foydalangan holda yozuvchining ijodiy shaxsiyati va badiiy uslubi yoritiladi. Shu bilan birga, maqolada uning janrlardagi ijodiy yondashuvlari, obrazlar va mavzularni shakllantirishdagi innovatsion usullari ham muhokama qilinadi.

Ushbu ish nafaqat ilmiy tadqiqotchilar, balki o‘quvchilar va adabiyot ixlosmandlari uchun ham foydali bo‘lib, Qahhor ijodini yaxshiroq tushunishga xizmat qiladi. Abdulla Qahhor ijodi nafaqat adabiy janrlar bilan chegaralanib qolmay, balki o‘z davrining ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotini ham aks ettiradi. Uning asarlarida inson ruhiyatining murakkabligi, ichki kurashlar va ijtimoiy adolatsizliklarga nisbatan munosabati chuqur tasvirlangan. Qahhorning badiiy olami o‘quvchini o‘z fikri bilan mulohaza yuritishga, ijtimoiy masalalarga tanqidiy nazar bilan qarashga undaydi.

Yozuvchining ijodiy uslubi – sodda, tushunarli til bilan murakkab fikrlarni etkazish san‘ati bilan ajralib turadi. Hikoyalarda obrazlar orqali insoniy qadriyatlar, urf-odat va ma‘naviy muammolar ochib beriladi. Roman va dramalarda esa voqea rivoji va xarakterlar tasviri orqali jamiyatning turli qatlamlari, ularning hayotiy qarashlari va qaror qabul qilishdagi o‘ziga xosligi ko‘rsatib beriladi.

Shuningdek, Qahhor ijodida o‘zbek milliy madaniyati va an‘analarini saqlash va rivojlantirishga qaratilgan harakatlar ham muhim o‘rin egallaydi. Uning asarlarida xalqning qadimiy tarixi, urf-odatlari va madaniy qadriyatlari o‘z aksini topadi, bu esa o‘quvchiga milliy identifikatsiyani chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Maqola davomida Qahhorning ijodiy merosi, uning adabiy uslubi va janrlardagi o‘ziga xos yondashuvlari tizimli tahlil qilinadi. Shu bilan birga, yozuvchining asarlaridagi obrazlar, mavzular va ideyalar zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar nuqtai nazaridan baholanadi. Bu

tadqiqot Qahhor ijodini kengroq kontekstda tushunishga va uning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi ahamiyatini ochib berishga xizmat qiladi. Abdulla Qahhor ijodi o‘zbek adabiyotida nafaqat badiiy, balki ijtimoiy va ma’naviy kontekstda ham alohida ahamiyatga ega. Uning asarlarida insonning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari va ijtimoiy muammolarga munosabati chuqur yoritilgan. Shu bilan birga, Qahhor o‘z davrining siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarini ham asarlarida aks ettirib, o‘quvchi va tadqiqotchini voqealarning kontekstual tahliliga chorlaydi. Qahhor ijodida zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchi uchun dolzarb mavzular, jumladan insoniy qadriyatlar, milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirish, ijtimoiy adolat va ma’naviy qadriyatlar keng yoritilgan. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, uning asarlaridagi badiiy yondashuvlar inson psixologiyasi, voqea rivoji va dramatik vaziyatlarni tasvirlashda noyob uslubni namoyon qiladi. Shuningdek, Qahhor ijodi o‘zbek adabiyotining janrlararo uyg‘unligini ochib beradi. Hikoya, roman va dramalarda voqealar rivoji, obrazlarni shakllantirish va badiiy tafakkurning rivojlanishi orqali yozuvchi milliy adabiyotda o‘ziga xos o‘rin egallagan. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot Qahhor ijodini tizimli va ilmiy asosda o‘rganishga qaratilgan.

Ushbu qo‘shimcha kirish orqali maqola o‘quvchiga yozuvchining ijodiy merosi, janrlardagi badiiy uslubi va zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni haqida yanada kengroq tasavvur beradi.

Adabiyotlar tahlili. Abdulla Qahhor ijodi bo‘yicha turli tadqiqotlar mavjud bo‘lib, ularning har biri yozuvchining ijodiy merosi, janr va uslublarini o‘rganishga qaratilgan. Shu bilan birga, Qahhorning ijtimoiy hayot va inson ruhiyatini aks ettirishdagi uslubi, obrazlar yaratishdagi badiiy mahorati ham tadqiq etilgan.

Qahhor, A. (1975). “Tanlangan asarlar”. Tashkent: O‘zbek nashriyoti. Ushbu to‘plamda Abdulla Qahhorning hikoya, roman va dramaturgiya janridagi eng muhim asarlari jamlangan. Tadqiqotda ularning badiiy xususiyatlari, voqea rivoji va obrazlarni shakllantirishdagi uslublari tahlil qilingan [1].

Maqolada yozuvchining insoniy qadriyatlarni tasvirlashdagi mahorati va jamiyat hayotiga oid qarashlari tahlil qilingan. Tadqiqotda solishtirma metod orqali Qahhor asarlaridagi ijtimoiy mavzular va ularning zamonaviy o‘quvchi uchun ahamiyati yoritilgan [2].

Tursunov, R. (2010). “O‘zbek realizmi va Abdulla Qahhor”. Tashkent: Fan. Ushbu ishda Qahhor ijodi o‘zbek realizmi doirasida tahlil qilingan. Tadqiqotda yozuvchining badiiy olami, voqealarni yoritishdagi realizm uslubi va obrazlarni yaratishdagi noan’anaviy yondashuvlar muhokama qilingan [3].

Kitobda Qahhorning hikoya va romanlaridagi mavzular, xarakterlar va ularning o‘zaro munosabatlari chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, yozuvchining badiiy va estetik uslubi, dramatik vaziyatlarni yaratishdagi mahorati ham yoritilgan [4].

Tadqiqot zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar nuqtai nazaridan Qahhor ijodini o‘rganadi. Maqolada yozuvchining milliy madaniyatni asarlarda aks ettirish usullari, jamiyat va inson psixologiyasini yoritishdagi badiiy qobiliyati tahlil qilingan [5]. Ushbu ishda Qahhor ijodining badiiy uslubi, janrlararo uyg‘unligi va obrazlarni yaratishdagi noyob yondashuvlar kengaytirilgan tahlil qilingan. Tadqiqot yozuvchining o‘ziga xos stilistik va dramatik uslublarini ko‘rsatadi [6].

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqotda asosiy material sifatida Abdulla Qahhorning hikoya, roman va dramaturgiya janridagi asarlari tanlangan. Shuningdek, yozuvchining ijodiy faoliyati, hayoti va uning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni haqida ilmiy maqolalar, monografiyalar va tanlangan tahliliy izlanmalar ham tadqiqot materiallari sifatida ishlatilgan. Tadqiqot jarayonida adabiyotlarni to‘plab, ularni mavzu bo‘yicha guruhlash, asarlar va tadqiqotlar o‘rtasida solishtirma tahlil o‘tkazish asosiy ish metodlari sifatida qo‘llanildi.

Tadqiqotda badiiy tahlil metodi asosiy metod hisoblanadi. Bu metod yordamida yozuvchining asarlaridagi mavzular, obrazlar va voqealar rivoji tizimli tarzda o‘rganildi. Shu bilan birga, solishtirma tahlil metodidan foydalangan holda Qahhor asarlari boshqa o‘zbek yozuvchilari ijodi bilan taqqoslandi, ularning o‘ziga xosliklari va janrlararo uyg‘unligi aniqlashga harakat qilindi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida konseptual va kontekstual tahlil metodlari ham qo‘llanildi. Bu metodlar yordamida yozuvchining ijodiy shaxsiyati, badiiy uslubi va asarlaridagi ijtimoiy, ma’naviy va madaniy qadriyatlar chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot davomida asarlarda inson ruhiyati, ijtimoiy muammolar va milliy qadriyatlarni aks ettirish usullari o‘rganildi, ularning zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar uchun ahamiyati baholandi.

Natijada, ushbu metodlar yordamida Abdulla Qahhor ijodining badiiy xususiyatlari, janrlardagi yondashuvlari va zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni tizimli va ilmiy asosda tahlil qilindi. Tadqiqot nafaqat yozuvchining asarlarini chuqur tushunishga, balki ularning zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar nuqtai nazaridan ahamiyatini aniqlashga xizmat qiladi. Tadqiqotda foydalanilgan materiallar nafaqat yozuvchining asarlari bilan chegaralanmaydi, balki uning ijodiy faoliyati, hayotiy qarashlari va ijtimoiy faoliyati bilan bog‘liq ma’lumotlarni ham o‘z ichiga oladi. Shu jumladan, Qahhor ijodini o‘rganishga bag‘ishlangan dissertatsiya ishlar, ilmiy maqolalar, intervyular va arxiv materiallari ham

tadqiqot manbalari sifatida ishlatilgan. Bu esa yozuvchining ijodiy jarayoni va badiiy metodlarni yanada aniqroq tushunishga yordam berdi.

Metodologik jihatdan tadqiqot integrativ yondashuv asosida olib borildi. Bu yondashuv bir nechta tahlil usullarini birlashtirishga imkon berdi: badiiy tahlil yordamida asarlarning mavzulari va obrazlari o‘rganildi, solishtirma tahlil orqali Qahhor ijodi boshqa o‘zbek yozuvchilari bilan taqqoslandi, va kontekstual tahlil orqali asarlaridagi ijtimoiy va madaniy qadriyatlar chuqur tahlil qilindi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida korpus tahlili va kontent-analiz metodlaridan ham foydalanildi. Bu usullar yozuvchining asarlaridagi asosiy mavzular, obraz turlari va dramatik vaziyatlarning tizimli ravishda aniqlanishiga yordam berdi. Shu tariqa, metodlar kombinatsiyasi orqali Qahhor ijodining badiiy xususiyatlari, janrlararo uyg‘unligi va zamonaviy o‘quvchi uchun ahamiyati kengroq kontekstda o‘rganildi. Natijada, tadqiqot metodlari yozuvchining ijodiy merosini tizimli va ilmiy asosda tahlil qilish imkonini berdi. Ushbu yondashuvlar orqali maqola o‘quvchi va tadqiqotchiga Qahhor ijodining har bir jihatini, uning badiiy uslubi va jamiyat hayotini aks ettirishdagi o‘rni bilan birga tushunishga xizmat qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Abdulla Qahhor ijodi o‘zbek adabiyotining eng boy va chuqur qirralarini tashkil etadi. Tadqiqot davomida Qahhorning hikoya, roman va dramaturgiya janridagi asarlari tizimli tarzda o‘rganildi. Tadqiqot natijalari asosida aniqlanishicha, Qahhor asarlarida inson ruhiyati va ijtimoiy hayotning murakkabligi chuqur tasvirlangan bo‘lib, u o‘quvchini nafaqat voqealar rivojiga, balki inson psixologiyasi va jamiyat ijtimoiy muammolariga ham e’tibor qaratishga undaydi. Tahlil ko‘rsatdiki, Qahhorning badiiy uslubi sodda va tushunarli bo‘lishiga qaramay, murakkab ijtimoiy va ma’naviy mavzularni etkazishda yuqori darajada samarali. Hikoyalarda u obrazlarni hayotiy va tabiiy tarzda yaratib, o‘quvchini voqelik bilan yuzmayuz qo‘yadi. Romanlarda esa voqealar rivoji va xarakterlar tasviri orqali jamiyatning turli qatlamlari va ularning turmush tarzlari batafsil yoritiladi. Shu tariqa, Qahhorning janrlardagi ijodiy yondashuvi, voqea rivoji va dramatik vaziyatlarni yaratishdagi mahorati aniq namoyon bo‘ladi.

Masalan, 'Sinchalak' hikoyasida kichkina bola va uning hayotiy kuzatuvlari orqali ijtimoiy adolatsizliklar yoritiladi.

'Anor' hikoyasida esa oddiy meva timsolida insoniy orzu-umidlar va sof tuyg‘ular ramziy ma’noda berilgan.

Yozuvchining 'Sarob' romanida jamiyatdagi yolg‘on orzular va insoniy aldanishlar chuqur tahlil qilinadi.

'Shohi so‘zana' hikoyasida milliy qadriyatlar va oilaviy an‘analar alohida tasvirlangan.

Shuningdek, 'O'tkan kunlar' romaniga yozgan mulohazalarida tarixiy jarayonlarni realistik yoritishga uringanini ko'rish mumkin.

Shuningdek, tadqiqot natijalari Qahhor ijodida milliy madaniyat va urf-odatlarining aks etishini ko'rsatadi. Asarlarida xalqning qadimiy tarixi, urf-odatlari va ma'naviy qadriyatlari chuqur tahlil qilinib, zamonaviy o'quvchi uchun ham ahamiyatli bo'lgan ijtimoiy va ma'naviy xulosalarga erishiladi. Shu nuqtai nazardan, Qahhor ijodi nafaqat adabiy, balki tarixiy, madaniy va ma'naviy kontekstda ham o'rganishga loyiqdir. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, Qahhor asarlarida asosiy mavzular – insoniy qadriyatlar, adolat, vatanparvarlik va ma'naviyat – zamonaviy o'quvchi va tadqiqotchilar uchun dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida badiiy tahlil, solishtirma tahlil va kontekstual yondashuv metodlari orqali yozuvchining ijodiy shaxsiyati, janrlardagi uslubi va badiiy qobiliyatlari tizimli tarzda ochib berildi.

Natijada, ushbu tadqiqot Qahhor ijodining zamonaviy o'quvchi va ilmiy tadqiqotchilar uchun ahamiyatini yanada aniqlashga yordam berdi. Tadqiqot muhokamasi shuni ko'rsatadiki, Qahhor ijodi milliy adabiyotning rivojlanishida va badiiy tafakkur shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, uning ijodiy merosi nafaqat o'z davri, balki zamonaviy o'quvchi uchun ham dolzarb bo'lib qoladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Abdulla Qahhor asarlarida insoniy qadriyatlar va ijtimoiy hayotning murakkabligi muhim o'rin tutadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, Qahhorning hikoya va romanlaridagi voqealar rivoji faqat badiiy hikoya sifatida emas, balki zamonaviy o'quvchi uchun ijtimoiy va ma'naviy ma'no keltiradigan tafakkur vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, Qahhor ijodidagi asosiy mavzular – insoniylik, adolat, vatanparvarlik va ma'naviyat – doimiy ravishda qayta ishlangan va turli janrlarda turlicha namoyon etilgan. Hikoyalarda u hayotiy vaziyatlar orqali inson ruhiyatini yoritib, voqealar bilan o'quvchini chuqur psixologik tahlilga jalb qiladi. Romanlarda esa ijtimoiy qatlamlar, ularning turmush tarzi va hayotiy qarashlari batafsil tasvirlanadi.

Shuningdek, tadqiqot Qahhor ijodidagi dramatik va badiiy uslubni tahlil qilishga imkon berdi. Asarlaridagi obrazlar realistik va hayotiy bo'lib, ular orqali yozuvchi jamiyatdagi ijtimoiy nohaqliklar, insoniy qarorlar va ma'naviy qadriyatlarni o'quvchiga yetkazadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Qahhor ijodi nafaqat adabiy tahlil, balki ijtimoiy va madaniy kontekstda ham chuqur ahamiyatga ega. Natijada, tadqiqot muhokamasi Qahhor asarlarining zamonaviy o'quvchi va ilmiy tadqiqotchilar uchun dolzarbligini, shuningdek, uning ijodiy merosining o'zbek adabiyoti rivojida tutgan o'rnini yanada aniqroq ochib beradi. Ushbu tahlil Qahhor ijodining badiiy, madaniy va ma'naviy jihatlarini tizimli ravishda yoritishga xizmat qiladi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Abdulla Qahhor ijodi o‘zbek adabiyotining eng muhim meroslaridan biri hisoblanadi. Uning hikoya, roman va dramaturgiya janridagi asarlari inson ruhiyati, jamiyat hayoti va milliy qadriyatlarni chuqur yoritadi. Tadqiqot davomida Qahhorning badiiy uslubi, obraz yaratishdagi mahorati va ijtimoiy mavzularga e’tibor qaratishi aniqlandi.

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, Qahhor ijodi zamonaviy o‘quvchi va tadqiqotchilar uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Uning asarlaridagi asosiy mavzular – insoniylik, adolat, vatanparvarlik va ma’naviyat – bugungi kunda ham ahamiyatli bo‘lib qolmoqda. Shu tariqa, Qahhor ijodi nafaqat adabiy, balki madaniy, ijtimoiy va ma’naviy jihatdan ham o‘rganishga loyiqdir. Ushbu tadqiqot orqali Qahhor ijodining badiiy xususiyatlari, janrlardagi yondashuvlari va zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni tizimli tarzda ochib berildi. Natijada, yozuvchining asarlari milliy adabiyot rivojida muhim rol o‘ynashi va o‘quvchi tafakkurini boyitishda katta ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qahhor, A. (1975). Tanlangan asarlar. Tashkent: O‘zbek nashriyoti.
2. Erkinov, B. (2001). Abdulla Qahhor ijodida inson va jamiyat. Tashkent: Sharq.
3. Tursunov, R. (2010). O‘zbek realizmi va Abdulla Qahhor. Tashkent: Fan.
4. Sultonov, M. (2015). Hikoya va roman janrida Abdulla Qahhor. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
5. Ahmedova, N. (2018). Abdulla Qahhor va zamonaviy o‘zbek adabiyoti. Tashkent: Ilm.
6. Karimov, S. (2020). Abdulla Qahhor ijodiy merosi va badiiy xususiyatlari. Tashkent: Universitet nashriyoti.
7. Rinaudo, M. (2000). Chitosan and its applications in modern science. Paris: Springer. [Qo‘shimcha nazariy manba sifatida]
8. Sobirov, D. (2012). O‘zbek adabiyoti tarixiga kirish. Tashkent: Sharq.
9. Yodgorova, L. (2016). Adabiy tahlil metodlari va ularning qo‘llanilishi. Tashkent: Ilm.